

ASTRONOMİ

Prof. Dr. Osman DEMİRCAN

UZAY ÇAĞI YARIŞI ve ASTRONOMİ

Astronomi, temel bilimlerin en eski ve en önemlilerinden biridir. Hatta diğer birçok bilim dalının doğmasına, gelişmesine neden olmuştur. Dünya ülkeleri bu gerçeği hiç unutmamış, astronomi ve uzay bilimlerine her seviyede gereken değer ve önemi vererek içinde yaşadığımız uzay çağını ortaya çıkarmışlardır. Genelde temel bilimlerin diğer dallarının uygulama alanı olan astronomi, fizik, kimya ve hatta biyoloji için yer yüzünde kurulması mümkün olmayan laboratuvarların uzayda var olduğunu gösteren bir bilim dalıdır. Özellikle fizik ve matematik konularının daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynamakta, kişinin mantıklı düşünmesine en büyük katkıyı sağlamaktadır. Bu gün astronomi bilgisinden yoksun olarak yetiştirmeye çalıştığımız genç kuşak, uzay istasyonlarının kurulduğu, uzay savaşlarından söz edildiği, yapay uydulardan her alanda yararlandığı, uzay araştırmalarının hızla geliştiği bu çağda sadece eğitim eksikliği ve çağdaş bilime ters düşme değil, fakat çağa ayak uyduramama gibi ciddi bir sorunla karşı karşıyadır. Eski Babillilerin sınıflandırıp adlandırdığı gök cisimleri dahi bu gün ülkemizde bilinmemekte, TRT'nin resmî haberlerinde bile yıldız gezegen, gezegene uçan daire denilebilmektedir.

Ülkemizde kişilerin pozitif düşünüp, mantıklı kararlar verebilmesi ve ülkemizin gelişmiş ülkeler arasındaki uzay çağı yarışına katılabilmesi, galiba öncelikle orta öğretimde astronomi ve uzay bilimleri konularına gerekli önemin ve yerin verilmesi ile mümkün olacaktır. Tüm dünya ülkelerinde bu yöndeki eksiklikleri gidermek için, 1988 yazında Uluslararası Astronomi Birliği'nin düzenlediği bilimsel bir toplantı yapılmıştır. Toplantının yapılacağı çok önceden duyurulduğu halde, önem verilmediği için Türkiye'den bu toplantıya hiçbir temsilci katılamamıştır. Öncelikle gelişmiş ülkeler bu toplantıda ileri sürülen fikirler doğrultusunda okullarındaki astronomi öğretimini gözden geçirmiştir. Örneğin İngiltere'de 5-16 yaş arasındaki öğrencileri kapsayan, gözlem ve deneye dayalı astronomi öğretim programı yeniden hazırlanmış ve 1990-1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur.

Ülkemizde ise Astronomi Derneği toplantılarında bu konu defalarca gündeme getirildikten sonra, nihayet görevlendirilen komisyon, orta öğretimde astronomi öğretimini gözden geçirilmesi isteğiyle hazırladığı bir raporu Kasım 1990'da MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'na sunmuştur. Raporda çağ-

daş programların yapılmasında, araç-gereç ve ders kitabı hazırlanmasında, öğretmenlerin bu alanda yaz kurslarıyla yetiştirilmesinde ve bu yönde Millî Eğitim Bakanlığı'nın girişeceği uygulamanın her aşamasında, üniversitelerimizin astronomi ve uzay bilimleri bölümlerinde ve ilgili başka birimlerinde çalışan öğretim üyelerinin istenecek her desteği sağlayacağı sözü verilmiştir. Şimdi Türk astronomlarının ümidi, orta öğretimde astronomi öğretimini gözden geçirilmesi için Bakanlığın çağa uygun bir adım atmasıdır.

KANADA, 100. ULUSAL ASTRONOMİ TOPLANTISINI YAPTI

1890'da kurulan Kanada Astronomi Derneği'nin, bu gün 3500'den fazla üyesi var ve dernek, devlet desteğiyle ülkede astronomi ve uzay bilimleri alanındaki tüm gelişmeleri organize ediyor. Geçen Temmuz ayı sonuna dernek dört günlük bilimsel bir toplantıyla 100. kuruluş yıldönümünü kutladı. Toplantıda gelecekte ağırlık verilmesi gereken araştırma konuları irdelendi. Bu konular: Evrende görünmeyen maddenin varlığı ve kompozisyonu, evrenin boyutu ve yapısı, ilk nesil yıldızların keşfi, Güneş'in nötrino problemi ve Dünya dışı yaşamı gibi konulardı. Bu arada yapılmış ve yapılacak uzay araştırmaları gözden geçirildi; Kanadalı astronomların araştırma olanakları ele alındı. Sudbury'de kurulmakta olan nötrino gözlem evinde yürütülecek çalışmalar ve Havai'de kurulması önerilen iki tane 8 metrelik optik teleskobun Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere ile ortak kullanımı üzerinde duruldu. Böylece Kanada, astronomi ve uzay araştırmalarında bu günkü durumunu irdeledikten sonra, geleceğini de planlama yolunda önemli gelişmeler sağlamış oldu.

Türkiye'de ise 40 kadar üyesi olan Astronomi Derneği'nin geçmişi çok fazla değil, daha ilk bilimsel toplantısını geçen Eylül ayında yaptı ve bu toplantıda farklı konularda 40 kadar bilimsel tebliğ sunuldu. Astronomi ve uzay araştırmalarının geleceği üzerine hiçbir planlama, organizasyon, koordinasyon çalışması yapılamadı. Düşünün bir kere, 26 milyon nüfuslu Kanada'da 3500 üyeli bir Astronomi Derneği 100. bilimsel toplantısıyla 100. kuruluş yıldönümünü kutluyor ve gelecek çalışmaları planlıyor, organize ediyor. Diğer taraftan nüfusu 60 milyona yaklaşan Türkiye'de 40 üyeli bir Astronomi Derneği ilk bilimsel toplantısını Eylül 1990'da yapıyor, astronomi ve uzay bilimleri alanında ülkenin hiçbir sorunu yokmuş gibi, hiçbir planlama ve organizasyona gidilemiyor. Bir şekilde (belki sihirli bir değnek) bu derin uykudan uyandırılmayı bekliyoruz. □